

Posudek vedoucího diplomové práce

Mária Kunstová: Psal Lukáš také pro nevěřící?

Předloženo na UK ETF katedře Nového zákona v létě r. 2019

Vedoucí práce: Jan Roskovec, Ph.D.

1. K formě

Předložená práce má rozsah 80 stran, z toho 3 strany seznamu literatury. Formálně i jazykově je provedená pečlivě, vytknout lze jen drobné nedostatky. Překlepy se celkově objevují v zanedbatelném množství, ale občas mohou vést ke zkomolení jména, což se v práci na několika místech děje Josephu Fitzmyerovi (chybně např. na str. 39, 43). Jména cizích badatelek je možno i záhodno přechylovat v textu, ale v bibliografických odkazech lépe ponechat nepřechylená (tak Ann „Brocková“ správně v textu na str. 38, ale ne v poznámce na str. 42 a v seznamu literatury na str. 78; podobně Patricia Watersová na str. 18 v pozn. 17 a 18). V odkazech na dílo dvou autorů (učebnice Pokorného a Heckela) by mělo být sloveso v plurálu („P&H zmiňují“ atp.), nikoli v singuláru jako na str. 17, 21, 29, 33, 53 atd. Označení „Žid“ ve spojeních typu „Ježíš byl Žid“, „Lukáš byl Žid“, „náboženství Židů“ doporučuji psát s velkým písmenem (na str. 51 a 52, 53 s malým), neboť v těchto výpovědích nejde jen o náboženskou, nýbrž také a zvláště o etnickou totožnost. Uspořádání vykládaného biblického textu na dvou místech, kde se práce takovému výkladu věnuje podrobně, do tabulky, v níž je text rozčleněn do jednotlivých buněk podle veršů, nepovažuji za vhodné – pro sledování spádu textu je mnohem lepší rozčlenění do kolónů. V některých případech by práci také prospělo členění do kratších odstavců podle jednotlivých myšlenkových kroků (např. na str. 28).

2. K obsahu a metodě

Autorka své práci určila poměrně obtížný cíl: ohledat otázku zamýšlených čtenářů Lukášova dvojdíla, konkrétněji, zda toto dílo jeho autor psal také pro čtenáře, kteří nepatřili do křesťanské církve, tedy zda mělo (také) záměr apologetický, případně misijní. Otázka to není nijak nová a autorka v práci srozumitelně, ač v nutné stručnosti, představuje charakteristické rysy Lukášo-

Jan Roskovec, Ph.D.

tel.: +420 221 988 411, fax: +420 221 988 215

e-mail: roskovec@etf.cuni.cz

Černá 9 (p.o. box 529), 115 55 Praha 1

www.etf.cuni.cz

vých spisů, které k ní vedou, jednotlivé varianty otázky i odpovědi, které na ně byly v moderním bádání podávány. Možné podoby mimokřesťanského publika rozlišuje tři: (1) blíže neurčení zájemci na knižním trhu, na který Lukáš své spisy mohl chtít uvést, (2) čtenáři, před nimiž Lukáš mohl chtít svými spisy křesťanství hájit, např. představitelé římské správy, (3) „bohobojní“ příznivci židovského náboženství. Tomuto přehledu věnuje 2. kapitulu, poté co v první stručně popsal domněnky o vlastní osobě Lukáše a v otázce vztahu třetího evangelia a knihy Skutků se přiklonila k převládajícímu názoru, že „jde o dvě samostatná díla téhož autora“ (str. 20). Autorka se nepokouší o vlastní originální řešení hlavního problému, spíše zkoumá přesvědčivost těch, která již byla předložena.

Toto zkoumání opírá o dvě exegetické sondy, které do lukášovských spisů spouští a z nichž se snaží vyčíst profilující rysy, z nichž by bylo možno Lukášův specifický záměr odhadnout. Je si přitom střízlivě vědoma toho, že možná vztaženost lukášovského díla ke čtenářům mimo okruh křesťanské církve může být nanejvýš jakýmsi rozšířením perspektivy textů, jež primárně byly – stejně jako ostatní spisy Nového zákona – nepochybně určeny dovnitř církve (str. 21).

První exegetickou sondou je analýza prologů, jimiž Lukáš oba své spisy opatřil (Lk 1,1–4 a Sk 1,1–2). Podrobným výkladem těchto dvou krátkých oddílů ověřuje možnost, že Lukáš své spisy zamýšlel zveřejnit a šířit prostřednictvím knižního trhu. Tento názor vyslovil Martin Dibelius a zastávají ho i někteří novější autoři (E. J. Godspeed, D. Juel, F. Bovon). Autorka se opatrně přiklání spíše k těm badatelům, kteří v textu prologů žádné přesvědčivé důvody pro zaměření spisů navenek nenacházejí (např. J. Fitzmyer, A. Loveday) a poukazují na formulace v nich, které mohly být jasně srozumitelné pouze „zasvěceným“. Také postava Theofila, jemuž jsou oba prology věnovány, je vykreslena spíše jako křesťan, který je o „věci“ následujících spisů v zásadě zpraven a má v ní jen být dále „vyučen“ (Lk 1,4).

Také možnost apologetického zaměření lukášovských spisů shledává autorka jako neprůkaznou. V této části svého výkladu nepodniká vlastní ověřovací kroky, v diskusi se zastánci tohoto názoru (H. J. Cadbury, H. Conzelmann) se dává vést zřejmě převážně kritickým pojednáním S. Waltona, a připojuje se k jeho mínění, že v Lukášových spisech nelze doložit nějakou soustavnou tendenci ukázat křesťanství jako neškodné, či dokonce zajímavé pro „římské hodnotáře“ (str. 45). Z podobných důvodů se nedává se přesvědčit ani opačnou možností, že totiž Lukáš zamýšlel usmířit své křesťanské čtenáře s pohanským prostředím, v němž museli žít (P. W. Walaskay). Opatrný závěr v této části formuluje slovy C. K. Barretta (str. 46).

Možnost, že Lukáš psal (také) pro „bohobojné“ příznivce židovství zvažuje v souvislosti obecněji formulovaného určení pro „církve z pohanů“. Ani v tomto bodě však neshledává u Lukáše nějakou vyhraněnost, jakkoli jistou jeho afinitu k městskému milieu považuje za zřejmou, podobně jako „důraz na univerzalitu spásy“. Všimá si toho, že tímto důrazem není Lukáš v Novém zákoně jedinečný a že „pohanské“ motivy jsou u něj zřetelně vyváženy „zakořeněností v židovských realitách“ (str. 52). Poznává k tomu velmi případně, že obecně nejsou věcné důvody předpokládat, že by „křesťané z pohanů“ tvořili v raném křesťanství nějakou samostatnou skupinu (str. 53).

Druhé exegetické sondě věnuje autorka samostatnou (třetí) kapitulu své práce. V ní předkládá výklad lukášovského „podobství o marnotratném synu“ (Lk 15,11–32), v němž, vedena argumentací Petra Pokorného, nachází klíčové vyjádření Lukášovy soteriologie. Ta je zřejmě významným rysem Lukášova specifického myšlenkového profilu a jako taková by mohla vypovídat o zvláštním záměru jeho díla. Samotné exegesi v této kapitole autorka předepisuje stručnou obecnější charakteristiku lukášovské soteriologie, v níž zřejmě nemá významnou funkci Ježíšova zástupná smrt – autorka tento motiv na str. 55 popisuje nepřesně jako „obraz smírčí oběti za hříš“ a v navázání na studii H. C. van Zyla koriguje názor o úplné absenci Ježíšovy smrti v Lukášově soteriologii výčtem významů, jež Lukáš Ježíšově smrti přikládá.

Exegetický výklad textu podobství (na str. 62–74) je podán srozumitelně. Je založen především na výkladu jednotlivých termínů a na narativní analýze textu, v rozhovoru s výklady P. Pokorného, J. Mrázka, P. Marečka a J. Fitzmyera. Také v této kapitole autorka shrnutí formuluje pomocí odkazu k jinému autorovi, tentokrát je to P. Pokorný (str. 74).

Závěr práce je velmi zdrženlivý. Nejzřetelněji autorka odmítá možnost, že by Lukáš byl veden záměrem apologetickým, hypotézu o určení pro knižní trh ponechává otevřenou. Misijní zaměření lukášovských spisů považuje za možné v jakémsi druhém plánu („Lukáš mohl počítat s misijním využitím svých spisů“, str. 76), nicméně za určující skutečnost pro Lukášův „vlastní unikátní teologický koncept“ považuje vnitřní situaci církve (z pohanů), pro kterou psal na prvním místě, totiž již zřetelné oddálení parúzie a z něj plynoucí nutnost soustavněji reflektovat problém existence křesťanů v „pohanském“, tj. nežidovském prostředí.

3. Hodnocení

Předložená práce je především rozhovorem se sekundární literaturou, vlastní, samostatné, např. exegeticky kritické argumentace neobsahuje mnoho. Rozhovor s literaturou je však veden kompetentně, rozhodně přesahuje rovinu pouhé kompilace. Vlastních úsudků se autorka odvažuje jen velmi opatrně, což někdy, zvláště v úplném závěru práce, vede až k přílišné obecnosti. V některých (ojedinělých) případech se rozhoduje pro vlastní řešení, např. v překladu biblického textu, jež je odlišné od většiny, aniž by podrobněji zdůvodnila, proč je lepší – takže to vypadá, že si tam, kde je více možností, volí, co se jí líbí nebo připadá zajímavé (tak např. na str. 28, 30), jindy jen zmíní zajímavou možnost, sniž by k ní zaujala nějaké stanovisko (str. 31).

Odpověď na otázku, kterou si práce klade, podává přesvědčivou, avšak zároveň dosti obecnou. Je zřejmé, že musí zůstat u odpovědi jen částečné, neboť zevrubné prozkoumání dané otázky by nutně překročilo možnosti diplomové práce.

Především vzhledem k náročnosti tématu a porozumivé práci se sekundární literaturou navrhuji práci hodnotit jako nadprůměrnou, tedy stupněm *velmi dobrá* (B).

K rozhovoru při obhajobě navrhuji tato témata:

1. vysvětlíte (rozvedte) závěr kap. 2.1.1.2 (poslední odstavec na str. 37),
2. upřesněte, kdo byl C. A. Heumann, na něhož odkazujete bez dalších údajů na str. 38,
3. pokuste se poněkud precizovat závěr práce, který je dost obecný.

V Praze 12. 9. 2019

Jan Roskovec